

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI

**FarDU.
ILMIY
XABARLAR**

1995-yildan nashr etiladi
Yilda 6 marta chiqadi

6-2023

**НАУЧНЫЙ
ВЕСТНИК.
ФерГУ**

Издаётся с 1995 года
Выходит 6 раз в год

R.S.Shodiyeva	
Ijod va aqliy taraqqiyot muammosining sharq mutafakkirlari asarlaridagi talqini	424
M.G'.Ismoilov	
O'smirlarda familistik kompetensiyasini rivojlantirishning tamoyillari.....	429
N.X.Raxmankulova	
O'quvchilar tarbiyasini shakllantirishda ota-onalarga pedagogik bilim berish tizimining ahamiyati	433
M.Saminjonov	
Rasmiy-siyosiy qasamlar	439
A.A.Hakimov	
1358-1370 yillarda movarounnahrda kechgan hokimiyat uchun kurash jarayonlarining tarixiy manbalarda yoritilishi	444
Sh.T.Abbosova	
Yangi O'zbekiston taraqqiyoti bosqichida milliy g'oya barqarorlik kafolati	448
A.A.Parmonov	
Jismoniy madaniyat ta'limi sohasidagi mutaxassislar tayyorlash tizimini takomillashtirishda aksiologik yondashuv asosida akmeologik motivatsiyani rivojlantirishning o'rni va ahamiyati.....	451
S.M.Abdullayev	
Bo'lajak musiqa ta'limi o'qituvchilarining kognitiv kompetentligini rivojlantirishning ijtimoiy-pedagogik ahamiyati	456
S.M.Ro'zimurodov	
Axloqiy-estetik qadriyatlarni shakllanishida oilaviy marosimlarning o'rni.....	460
M.A.Мирзарахимов	
Организация клиент-серверной технологической среды в образовании: анализ влияния и перспективы развития.....	464
Z.H.Ubaydullayeva	
Hissiyot ifodalovchi noverbal vositalarning lingvokulturologik tahlili	467
J.Xamroqulov	
Tyutorlar faoliyatini takomillashtirish asosida talabalarning ma'naviy-ahloqiy kompetentligi rivojlantirish.....	471
N.O.Yunusaliyeva	
O'quvchilarda ijtimoiy-axloqiy ideal haqidagi tasavvurlarini rivojlantirishning mazmun-mohiyati ..	475
N.I.Suleymanova	
Ijtimoiy fan darslarida abu ali ibn sino yozgan falsafiy qissalaridan foydalanishning tarbiyaviy ahamiyati	481
Y.V.Lutfullina	
Ta'lim jarayonida tarbiya usullarini to'g'ri tanlashning ahamiyati.....	486
J.I.Xomidjonov, E.X.Bozorob	
Tibbiyotda (klinikada) tovush yordamidagi usullar bilan tekshirishni "Swot-Tahlil" metod asosida o'qitish	490
D.T.Tursunova	
Ijtimoiy faollik-talaba xotin-qizlar ijtimoiy ongini shakllantirishning ustuvor tamoyili va muhim omili sifatida	497
S.A.Sharipova	
Internet muloqoti yangi til hodisi sifatida.....	500
K.И.Марайимова	
Использование инновационных форм экскурсии в повышении социокультурной компетентности будущих учителей.....	506
B.B.Djalalov, K.P.Uzakov	
Ta'limning uzluksizligi mutaxassisning kasbiy kompetensiya darajasini oshirish omili sifatida.....	512
M.K.Saliyeva, R.F.Talipov, O.E.Ziyadullayev, S.I.Tirkasheva, L.Q.Ablaqulov	
Ayrim geteroatomli aldehydlarni $Inbr_3/Et_3n/Et_2o$ katalitik sistemasida alkinillash jarayoni.....	519
A.Sh.Raximov	
Ichki yonuv dvigatellarining umumiy tuzilishi hamda 2 va 4 taktli dvigatellar ishchi sikllari, moylash tizimini tuzilishi, hamda ishlashi.....	527

INTERNET MULOQOTI YANGI TIL HODISI SIFATIDA

ИНТЕРНЕТ-ОБЩЕНИЕ КАК НОВЫЙ ЯЗЫКОВЫЙ ФЕНОМЕН

INTERNET COMMUNICATION AS A NEW LANGUAGE PHENOMENON

Sharipova Saboxon Abdillajonovna¹¹Namangan davlat universiteti, katta o'qituvchi**Annotatsiya**

Maqolada aytilishicha, raqamli aloqa jarayoniga ko'pchilik jalb etilgan bo'lib, u o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lib, adabiy til va jonli nutqdan farq qiladi. Ushbu yangi hodisa ko'p hollarda og'zaki bo'lmagan vositalardan foydalangan holda yozma ravishda davom etadi. Maqolaning adabiyotlar tahlili qismida foydalanilgan adabiyotlar tushuntirilgan. Metodika qismi talablarga muvofiq to'g'ri berilgan.

Аннотация

В статье говорится, что многие люди вовлечены в процесс цифрового общения, который имеет свои особенности и отличается от литературного языка и живой речи. Это новое явление в большинстве случаев протекает письменно с использованием невербальных средств. В обзорной части статьи поясняется используемая литература. Методическая часть изложена в соответствии с требованиями.

Abstract

The article says that many people are involved in the process of the digital communication, which has its own characteristics and differs from the literary language and live speech. This new phenomenon in most cases proceeds in writing with the use of non-verbal means. There is explained the used literatures in the literature review part of the article. The methodology part is given properly according to the requirements.

Kalit so'zlar: neologizm, diskurs, internet-diskurs, internet muloqot, grafik belgilar, kibermakon, medialingvistika

Key words: neologism, discourse, internet-discourse, internet communication, graphic symbols, cyberspace, medialinguistics

Ключевые слова: неологизм, дискурс, интернет-дискурс, интернет-коммуникация, графические символы, киберпространство, медиалингвистика.

KIRISH

XXI asrning boshlari aloqani yangi bosqichiga qadam qo'yish davri bo'lib, muloqotning yangi bir davri boshlanishiga sabab bo'ldi. Zamonaviy jamiyatda axborot yangi maqomga ega bo'lib, uning ta'sirining turli xil turlari (jumladan, axborot resurslari, ommaviy axborot vositalari orqali aholiga psixologik ta'sir) so'nggi paytlarda ma'lum maqsadlarga erishish uchun tobora ko'proq foydalanilmoqda. S.Surlovning fikricha Internet aloqasi endi yangi vosita emas, balki u aloqalarni o'rnatish, ma'lumot almashish, o'zini namoyon qilish imkonini beradi.² Bugungi kunda Internetning asosiy vazifasi nafaqat ma'lumot olish, balki aloqa qilishdir. Shuni ta'kidlash kerakki, Internet-muloqot nafaqat ommaviy axborot vositasi, balki madaniyatlararo muloqot vositasidir deb ta'kidlaydi S.Turkle o'zining "Kompyuterlar va inson ruhi" deb nomlangan maqolasida.³ U milliy chegaralardan chiqib, axborot resurslarini yagona tizimga birlashtiradi va albatta hozirda global vositaga aylanib ulgurdi desak mubolag'a bo'lmaydi. M.Kastels ham bu borada shunday fikrni olg'a suradi: "Internet, xususan, ijtimoiy tarmoqlar nafaqat aloqa turi va tezligiga, balki til va uning keyingi o'zgarishiga ham katta ta'sir ko'rsatadi."⁴ Suhbatdoshni ko'rish va uning yuz ifodalari va imo-ishoralarini idrok eta olmaslik muloqotning hissiy mazmunini yetkazish uchun mo'ljallangan ko'plab grafik belgilar (ramzlar, raqamlar, rasmlar) paydo bo'lishi uchun imkoniyatdir. Bugungi kunda internetni o'z ichiga olgan zamonaviy axborot texnologiyalari jadal rivojlanmoqda. Muloqotning

² Thurlow C, Lengel L B, Tomic A Computer-mediated communication: social interaction and the internet. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 2004. P. 137. 2

³ Turkle S. The Second Self: Computers and the Human Spirit. The MIT Press Cambridge, Massachusetts London, 2005. P. 118. URL: https://monoskop.org/images/5/55/Turkle_Sherry_The_Second_Self_Computers_and_the_Human_Spirit_20th_ed.pdf (accessed: 17.11.2022).

⁴ Castells M. The Internet Galaxy: Reflections on the Internet, Business and Society. Oxford: Oxford University Press, 2001. P. 37.

yangi turi global tarmoqning global auditoriyasi ham mutlaq, ham nisbiy jihatdan yildan-yilga ortib borayotgani tufayli hayotimizning xilma-xil tomonlarini qamrab oladi.⁵

Axborot texnologiyalaridan foydalanishning doimiy o'sib borishi sababli, odamlarning real hayotdan begonalashishiga olib keladigan va haqiqiy narsalarni to'liq almashtirishga olib kelishi mumkin bo'lgan insoniy muloqotni virtualizatsiya qilish jarayoni haqida gapirish maqsadga muvofiqdir. Biz ko'p madaniy makondan foydalanuvchilar o'rtasidagi o'zaro ta'sir sohasi bo'lgan kibermakon haqida gapirishimiz mumkin.⁶ Internet aloqasi zamonaviy jamiyatning eng dinamik hodisalaridan biriga aylandi. Bu jamiyatning globallashuviga olib keldi, shuningdek, elektron virtual haqiqat shaxsning real dunyoda ijtimoiy hamjamiyatdan uzoqlashishiga katta ta'sir o'tkazayotganini yodda tutish kerak. Internet global axborot va kommunikatsiya makonini tashkil etadi, Internet va ko'plab ma'lumotlarni uzatish tizimlari uchun jismoniy asos bo'lib xizmat qiladi. Internetdagi aloqaning barcha darajalari tizimfunksional o'zaro bog'liqlikda bo'lib, ko'p darajali aloqani yaratadi.⁷ Shunday qilib, Internet tili, elektron ommaviy axborot vositalarining tili paydo bo'ldi. Bu xabarlar, chat xonalari, jonli jurnallar shu asosda tilning yangi shakli paydo bo'la boshladi. Internet — telekommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish orqali individual va guruhli aloqa ehtiyojlarini qondirish uchun mo'ljallangan global ijtimoiy va kommunikatsion kompyuter tarmog'i bo'lib, uning tili barcha ijtimoiy o'zgarishlarga javob beradigan moslashuvchan, dinamik tizimdir. Til ijtimoiy faoliyatning bir shakli bo'lganligi sababli, unda sodir bo'ladigan jarayonlarni o'rganish jamiyatda sodir bo'layotgan transformatsion jarayonlarni tavsiflashga yordam beradi.⁸

ADABIYOTLAR TAHLILI

Internetning rivojlanishi tadqiqot muammosining kengayishiga olib keldi. Internet fenomeni va undan kelib chiqadigan kommunikativ makon bo'yicha zamonaviy ilmiy ishlarni tahlil qilish uni o'rganishning bir nechta asosiy yondashuvlarini aniqlash imkonini beradi. Shunday qilib, Internet jamiyatning yangi obyekti sifatida qaraladi; uning rivojlanishi ijtimoiy o'zgarishlarga, boshqacha aytganda, texnologiya va axborotlarni jadal rivojlanishiga olib keladi.

Internet-muloqotning rivojlanishi bilan ijtimoiy o'zaro munosabatlarning yangi modellari paydo bo'ldi, asosan onlayn o'zaro ta'sirga asoslangan virtual jamoalar shakllandi. Shuni ta'kidlash kerakki, virtual jamiyat — bu odamlarni umumiy qadriyatlar va manfaatlar atrofida onlayn birlashtirgan va shaxslararo o'zaro ta'sirni shakllantiradigan yangi jamiyat shakli. Internetdan foydalanish ijtimoiy hamkorlik darajasini oshirdi. Axborot texnologiyalarining paydo bo'lishi tilda ham ma'lum o'zgarishlarni keltirib chiqardi. Ular shu qadar keng va globalki, biz tarmoq yoki elektron tilning evolyutsiyasi haqida gapirishimiz mumkin.⁹ Elektron til, e-talk, simli uslub, netspeak, internet tili va boshqalar kabi atamalar mavjud bo'lganligi sababli elektron aloqaning lingvistik jihatlarini har tomonlama o'rganish zarur. Barcha yondashuvlarning umumiy muammolari izchil nazariy va uslubiy asosning yo'qligi va ularning asosan nazariy jihatlarini o'rganish bilan chegaralanilyapti. Shunday qilib, World Wide Web bo'yicha tadqiqotlarning xilmaxilligiga qaramay, Internet-kommunikatsiya fenomenining shakllanishi uchun asos bo'lib xizmat qilishi mumkin bo'lgan tizimli murakkab fanlararo yoki original xususiy yondashuv hali taklif qilinmagan. D. Kristal [2004; 2011], A. Durant [2009], M. Marcoccia [2012], S. Turkle [2005], C. Thurlow [2004], MakLuhan M. [1992] va boshqa ko'plab tadqiqotchilar muloqot vositalarining inson ongiga ta'sirini o'rganishgan. Biroq, zamonaviy jamiyatni qiyinlashtiradigan Internet-muloqotning uzluksiz rivojlanishini hisobga olsak, doimiy ravishda bir qator qarama-qarshi fikrlarni keltirib chiqaradi, shuning uchun biz ushbu hodisani yangi tadqiq qilish uchun ochiq maydonni ko'rishimiz mumkin.

⁵ McLuhan M., B.R. Powers *The Global Village: Transformations in World Life and Media in the 21st Century*. Oxford University Press, 1992. P. 58.

⁶ Matusitz J. *Intercultural Perspectives on Cyberspace: An Updated Examination*. Journal of Human Behavior in the Social Environment. 2014. Vol. 24. Issue 7. P. 716.

⁷ Barlow J.P. *A Declaration of the Independence of Cyberspace*. URL: <http://editionshache.com/essais/pdf/barlow1.pdf> (accessed: 03.12.2022).

⁸ Anderson D. *Global Linguistic Diversity for the Internet*. Communications of the ACM. 2005. Vol. 48. Issue 1. P. 28. DOI: 10.1145/1039539.1039562. URL: https://www.researchgate.net/publication/220420474_Global_linguistic_diversity_for_the_Internet (accessed: 18.11.2022).

⁹ Brown J, Broderick A J, Lee N. *Word of mouth communication within online communities: Conceptualizing the online social network*. Journal of Interactive Marketing. 2007. № 21, P. 15. DOI: 10.1002/dir.20082 URL: https://www.researchgate.net/publication/227668688_Word_of_Mouth_Communication_Within_Online_Communities_Conceptualizing_the_Online_Social_Network (accessed: 19.11.2022).

Internet aloqasining xarakterli xususiyatlarini tavsiflashga qaratilgan bir qator tadqiqotlar ham mavjud. Ular virtual aloqaning anonimlik, ma'lumotlarga cheksiz kirish, vaqt va makon chegaralarining yo'qligi, so'z erkinligi kabi qadriyatlarini ajratib ko'rsatishadi.¹⁰

Raqamli aloqa haqida ma'lum bo'lgan fikrlar asosan D. Kristalning ishlariga asoslangan bo'lib, u texnologiya aloqani tarqatishda muhim omilga aylanishini ta'kidlaydi.¹¹ Tanlangan mavzuning dolzarbligi virtual muloqotning xususiyatlarini o'rganish zarurati bilan izohlanadi, chunki ushbu turdagi aloqa odamlarning asosiy aloqa turlaridan biri bo'lib bormoqda. Barcha yondashuvlarning umumiy muammolari — bu yangi turdagi aloqaning izchil nazariy va uslubiy bazasining yo'qligi hisoblanadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot medialingvistik ongni shakllantirish va shaxs rivojlanishi jarayonini aks ettiruvchi tilning ichki shaklini o'rganish sohasidagi ishlarga asoslanadi; dunyoni idrok etish va tashkil etish usuli sifatida dunyoning til tasviri, til va voqelik o'rtasidagi munosabatlarni mediada ifodalanishini o'rganadi. Internet aloqasi vaqt (virtual xabarlarini yaratish uchun kamroq va kamroq vaqt talab etiladi), ijtimoiy muhit (hayot tezligi va nutq tuzilmalari o'rtasidagi bog'liqlik), odamlarning hissiy holati kabi omillar ta'siri ostida shakllangan o'ziga xos media tili xususiyatiga ega. Ikkinchi jihat, ayniqsa, umumiy madaniy fonda ko'rinadi, u hatto virtual faoliyatning o'ziga xos usulining paydo bo'lishiga olib keladi.¹²

Ishda turli nazariy ishlarni qayta ishlash uchun tahlil, sintez, umumlashtirish va taqqoslash kabi umumiy ilmiy tadqiqot usullaridan foydalaniladi. Internet tilining shakllanishiga ijtimoiy va iqtisodiy jihatlarning o'zgarishi ta'sir ko'rsatadi. Shunday qilib, olingan ma'lumotlarni qayta ishlashning statistik so'rovi, ma'ruzachilarning intervyusiga ko'ra Internet-muloqot xususiyatlarini tahlil qilish uchun grafik va diagrammalarni tahlilidan iborat

TAHLILLAR VA NATIJALAR

Internetda, haqiqiy dunyoda bo'lgani kabi, odamlar ma'lum ijtimoiy guruhlarga bo'lingan. Turli maqsadlar uchun har xil turdagi kontentga ega ko'plab turli loyihalar mavjud. Magistrat bo'linish maqsadli auditoriya jinsi, qiziqishi, yoshi va boshqa xususiyatlariga ko'ra norasmiy guruhlarga bo'lingan loyihalar tomonidan amalga oshiriladi. Biror kishi bir nechta ijtimoiy niqobga ega bo'lishi mumkin: u kunning birinchi yarmida turli xil muloqotga muhtoj, ikkinchi yarmida do'stlari bilan muloqot qilish, sevimli mashg'ulotlari bilan bog'liq muloqot, masalan, dam olish kunlari va hokazo.¹³ Niqoblar to'plami odamdan odamga farq qiladi, ammo ularning barchasi o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lib, umuman olganda ularning xatti-harakatlariga ta'sir qiladi. Ma'lumki, zamonaviy Internet foydalanuvchisi bir vaqtning o'zida bir nechta ijtimoiy tarmoqlarda ro'yxatdan o'tishi mumkin, ularda u turli xil, ko'pincha qarama-qarshi ehtiyojlarni tushunadi va o'zi haqida bir-biriga o'xshamaydigan ma'lumotlarni taqdim etadi. So'nggi paytlarda tobora ko'proq foydalanuvchilar turli xil ijtimoiy niqoblardan foydalanish imkoniyatiga ega bo'lish uchun bir xil ijtimoiy tarmoqda bir nechta akkauntlarni ro'yxatdan o'tkazishni boshladilar.¹⁴ Ijtimoiy tarmoqlar o'zining ideal qiyofasini yaratishga yordam beradi, virtual suhbatdosh oldida shaxsning qisqa muddatli joriy ehtiyojlariga mos keladigan o'zini o'zi taqdim etadi. Ijtimoiy tarmoqlar foydalanuvchilarga o'zlarining eng yaxshi ko'rinishi va o'zlarini eng foydali tarzda taqdim etish

¹⁰ Durant A., Shepherd I. 'Culture' and 'Communication' in Intercultural Communication. European Journal of English Studies. 2009. Vol. 13. Issue 2. P. 152. URL:

https://www.academia.edu/7946588/Culture_and_Communication_in_Intercultural_Communication (accessed: 23.08.2022).

¹¹ Crystal D. Internet Linguistics: A Student Guide. Routledge, 2011. P.87.

¹² Flanagan AJ, Metzger M J. Sayt xususiyatlari, foydalanuvchi atributlari va axborotni tekshirish xatti-harakatlarining veb-ga asoslangan ma'lumotlarning ishonchligidagi roli. Yangi media va jamiyat. 2007. No 9. P. 323. DOI: 10.1177/14614448070750155. UR: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/14614448070750155#:~:text=https%3A//doi.org/10.1177/14614448070750155> (kirish: 22.0).

¹³ Thurlow C, Lengel L B, Tomic A Computer-mediated communication: social interaction and the internet. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 2004. P. 195.

¹⁴ Matusitz J. Intercultural Perspectives on Cyberspace: An Updated Examination. Journal of Human Behavior in the Social Environment, 2014. Vol. 24. Issue 7. P. 722

istagini amalga oshirishga imkon beradi.¹⁵ Virtual muloqotning ushbu shakllari o'ziga xos an'analarga va ular qo'llaniladigan tilga nisbatan o'ziga xos talablarga ega.

Suhbat xonalari suhbat xonasi tilining muhim xususiyatlarini ixchamlik, ravshanlik, soddalik deb hisoblaydi. Grafik ifoda vositalari (imo-ishoralalar) bilan bir qatorda qarz so'zlar va yoshlar jargonlaridan ham foydalaniladi.¹⁶ Chat tilida leksik darajada inglizcha so'zlarning yetarli miqdori mavjud (xabar, aqldan ozgan, did, do'st, uslub, moda, hikoya, uzr).

Lug'aviy xususiyatlardan biri — suhbat xonasiga tashrif buyuruvchilar tomonidan so'zlarning emotsionalligini oshirish uchun ishlatiladigan juda ko'p sonli so'z birikmalari: "Hey!", "Salom!".

Suhbat tilining muhim qismi grafikadir. An'anaviy ifodalash vositalaridan (kursiv, qalin, tinish belgilari) tashqari, suhbat xonalarida o'ziga xos grafik vositalar mavjud.¹⁷ Suhbat xonalaridagi muloqot ishtirokchilari asosan 16 yoshdan 25 yoshgacha bo'lgan yoshlar bo'lib, ular tashqi foydalanuvchilar uchun har doim ham tushunarli bo'lmagan, jargon iboralar, inglizcha so'zlar, interjectionlar, qisqartmalar, grafik elementlar orqali muloqot qiladilar.

16 yoshdan 35 yoshgacha bo'lgan 170 nafar respondent bilan intervyu olib, shuni aytishimiz mumkinki, ko'pchilik internet foydalanuvchilari Instagram va Facebook'ga har kuni tashrif buyurishadi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, doimiy Internet aloqasi mavjud odamlar unga jalb qilinadi, bu esa ushbu yangi til hodisasining rivojlanishi uchun imkoniyat yaratadi. Ijtimoiy tarmoqlar tilini tahlil qilib, uning asosiy jihatlarini ajratib ko'rsatishimiz mumkin: a) yangi so'zlarni yetkazish uchun asosan inglizcha so'zlardan foydalanish ma'nolari (masalan, "sahifa" so'zi inglizcha "sayt" yoki "Internet sayt" so'zlari bilan sinonim bo'lgan yangi ma'noga ega bo'ladi — Internetdagi manzil va ma'lumotlarni saqlash); b) siqish so'zning bir turi sifatida qisqartirish jarayoni shakllanishi. Shuni ham tan olishimiz mumkinki, qisqartmani oddiy so'z bilan ishlatish unga qo'shimcha ma'nolarni beradi (ironik, hazil va kinoya ma'nosi).¹⁸ Internet-alloqa qisqartmasi tizimi bir qator o'ziga xos xususiyatlarga ega:

- aksariyat qisqartmalar kengaytirilgan ingliz tili asosida yaratilgan til komponentlari: IMU Men seni sog'indim, HTH — umid qilamanki;

- ular faqat iboralar emas, balki hosilalardir: G8 — ajoyib;

- til o'yinlari asosida shakllangan: 10X (Rahmatdan);

- turli xil grafik belgilarni o'z ichiga oladi — harflar, raqamlar, belgilar: @TEOTD (Kunning oxirida). Shuni ta'kidlash mumkinki, Internet tili yangi, nostandart va deviant leksik-semantik hodisalarni qabul qiladi, chunki u yetarli darajada ekspressivdir.

So'rov ma'lumotlari shuni ko'rsatdiki, tayyor belgilardan foydalanish hissiyotlarni ifodalash uchun so'zlardan ancha yuqori. Bu, ehtimol, zamonaviy jamiyatda ijtimoiy tarmoqlarning ko'payishi bilan bog'liq bo'lib, bu yerda minnatdorlik va his-tuyg'ularni ifodalash muhim rol o'ynaydi. Bundan tashqari, birinchi yosh guruhidagi ishtirokchilar hissiy belgilardan foydalanish bo'yicha eng ko'p ijobiy javoblarga ega ekanligini ko'rishimiz mumkin. Bunday belgi tizimidan foydalanishning asosiy maqsadi aloqaga ajratilgan vaqtni tejashdir. Vaqtning yetishmasligi zamonaviy jamiyatning o'ziga xos xususiyati bo'lib, til, shunga ko'ra, uning faoliyatining yangi shartlariga moslashadi.¹⁹

Masalan, LOL (baland ovozda kulish ko'p kulish) ingliz tilidagi qisqartmadir. Bu atama onlayn muloqotda asosan yozma ravishda kulgini ifodalash uchun ishlatiladi. Boshqa ko'plab qisqartmalar mavjud: BF (yigit), BFF (abadiy eng yaxshi do'stlar), IRL (haqiqiy hayotda), 4U (siz

¹⁵ Flanagin A J, Metzger M J. The role of site features, user attributes, and information verification behaviors on the perceived credibility of web-based information. *New Media & Society*. 2007. № 9. P. 338. DOI: 10.1177/14614448070750155. UR: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/14614448070750155#:~:text=https%3A//doi.org/10.1177/14614448070750155> (accessed: 25.09.2022).

¹⁶ Matusitz J. Intercultural Perspectives on Cyberspace: An Updated Examination. *Journal of Human Behavior in the Social Environment*. 2014. Vol. 24. Issue 7. P. 720.

¹⁷ Bushnell C, Kemp N., Martin F. Text-Messaging Practices and Links to General Spelling Skill: A Study of Australian Children. *Australian Journal of Educational and Developmental Psychology*. 2011. № 11. P. 35. URL: https://www.researchgate.net/publication/228760091_Text-messaging_practices_and_links_to_general_spelling_skill_A_study_of_Australian_children (accessed: 13.10.2022).

¹⁸ Matusitz J. Intercultural Perspectives on Cyberspace: An Updated Examination. *Journal of Human Behavior in the Social Environment*. 2014. Vol. 24. Issue 7. P. 720.

¹⁹ Thurlow C, Lengel L B, Tomic A Computer-mediated communication: social interaction and the internet. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 2004. P. 79.

uchun), IDK (bilmayman), OFC (albatta), Y (nima uchun), JK (hazil), HRU (Qandaysiz?), 4ever (abadiy), ILU (men seni yaxshi ko'raman), IMU (sizni sog'indim), L8R (keyinroq), GR8 (ajoyib).

XULOSA

Internet tili — bu o'ziga xos xususiyatlar Internet muhiti ta'sirida shakllanadigan fonetik, leksik, frazeologik va grammatik vositalar majmuasidir. Kompyuter vositachiligidagi aloqa — bu tarmoqqa ulangan kompyuterlar yordamida xabarlar almashinadigan odamlar o'rtasidagi aloqadir. Kompyuter nafaqat xabarni uzatish vositasi, balki muloqotga ta'sir qilish vositasidir. Internet aloqasi ham shaxsga yo'naltirilgan (elektron pochta yozishmalari) va maqomga yo'naltirilgan (konferensiyalarda muloqot) bo'lishi mumkin. Unda ko'plab nutq turlarining atributlari mavjud: biznes, ilmiy, pedagogik, reklama, siyosiy, shuningdek, kundalik muloqot belgilari va boshqalar.²⁰ Umuman olganda, Internetda real vaqt rejimida amalga oshiriladigan og'zaki muloqot interaktiv bo'lib, yozma shaklda amalga oshirilishi mumkin. Darhaqiqat, Internet aloqaning yangi shakllariga imkoniyat beradi va bizning hayotimizga belgilanishi kerak bo'lgan yangi haqiqatni olib keladi.²¹ Lug'aviy darajada u muloqot jarayonida vaqt va kuch vositasi bo'lib xizmat qiladigan va ma'lum bir guruhga mansublik belgisi sifatida xizmat qiluvchi jarangli iboralar, qisqartmalar va qisqartmalardan foydalanishni o'z ichiga oladi. Ko'pincha qisqartmalar nafaqat alohida so'zlar va so'z birikmalariga, balki butun jumalarga ham bo'ysunadi. Internet tili yangi muloqot tilidir. Internet nutqi, kompyuter nutqi, elektron nutq tushunchalari bir xil tushunchalar bo'lib, turli xil gadjetlar orqali odamlar o'rtasida ma'lumot almashishni va muloqotni anglatadi.

21-asr boshlarida Internet-muloqot jamiyatning ajralmas qismiga aylandi. O'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lgan va adabiy til va jonli nutqdan farq qiladigan raqamli aloqa jarayonida ko'plab odamlar ishtirok etadilar. Ushbu yangi hodisa ko'p hollarda og'zaki bo'lmagan vositalardan foydalangan holda yozma ravishda davom etadi.

Tadqiqotning asosiy gipotezasi — bu Internet-muloqot tufayli yangi global tilning rivojlanishi. Tadqiqotning dolzarbligi — yangi lingvistik jarayonni tavsiflash zarurati hisoblanadi. Tadqiqot turli ko'rsatkichlar yordamida o'tkazildi: Internet muloqotda og'zaki bo'lmagan vositalardan foydalanish, turli xil Internet janrlarini tahlil qilish. Natijalar shuni ko'rsatdiki, so'zlashuvchilar Internet muloqotning barcha janrlaridan xabardor, so'zlarni belgilar va qisqartmalar bilan almashtirishni afzal ko'rishadi, bu esa axborotni uzatish jarayonini qisqartiradi va uni tez va qulay qiladi. Internet aloqasi jamiyatni raqamlashtirish davrida global xalqaro aloqa vositasiga aylandi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Anderson D. Global Linguistic Diversity for the Internet. *Communications of the ACM*. 2005. Vol. 48. Issue 1. P. 28. DOI: 10.1145/1039539.1039562. URL: https://www.researchgate.net/publication/220420474_Global_linguistic_diversity_for_the_Internet (accessed: 18.11.2022).
2. Barlow J.P. A Declaration of the Independence of Cyberspace. URL: <http://editionshache.com/essais/pdf/barlow1.pdf> (accessed: 03.12.2022).
3. Brown J, Broderick A J, Lee N. Word of mouth communication within online communities: Conceptualizing the online social network. *Journal of Interactive Marketing*. 2007. № 21, P. 15. DOI: 10.1002/dir.20082 URL: https://www.researchgate.net/publication/227668688_Word_of_Mouth_Communication_Within_Online_Communities_Conceptualizing_the_Online_Social_Network (accessed: 19.11.2022).
4. Brown J, Broderick A J, Lee N. Word of mouth communication within online communities: Conceptualizing the online social network. *Journal of Interactive Marketing*. 2007. № 21. P. 19. DOI: 10.1002/dir.20082 URL: https://www.researchgate.net/publication/227668688_Word_of_Mouth_Communication_Within_Online_Communities_Conceptualizing_the_Online_Social_Network (accessed: 19.11.2022).
5. Bushnell C. Kemp N., Martin F. Text-Messaging Practices and Links to General Spelling Skill: A Study of Australian Children. *Australian Journal of Educational and Developmental Psychology*. 2011. № 11. P. 35. URL: https://www.researchgate.net/publication/228760091_Text-messaging_practices_and_links_to_general_spelling_skill_A_study_of_Australian_children (accessed: 13.10.2022).

²⁰ Brown J, Broderick A J, Lee N. Word of mouth communication within online communities: Conceptualizing the online social network. *Journal of Interactive Marketing*. 2007. № 21. P. 19. DOI: 10.1002/dir.20082 URL: https://www.researchgate.net/publication/227668688_Word_of_Mouth_Communication_Within_Online_Communities_Conceptualizing_the_Online_Social_Network (accessed: 19.11.2022).

²¹ Bushnell C. Kemp N., Martin F. Text-Messaging Practices and Links to General Spelling Skill: A Study of Australian Children. *Australian Journal of Educational and Developmental Psychology*. 2011. № 11. P. 35. URL: https://www.researchgate.net/publication/228760091_Text-messaging_practices_and_links_to_general_spelling_skill_A_study_of_Australian_children (accessed: 13.10.2022).

6. Castells M. *The Internet Galaxy: Reflections on the Internet, Business and Society*. Oxford: Oxford University Press, 2001. P. 37.
7. Crystal D. *Internet Linguistics: A Student Guide*. Routledge, 2011. P.87.
8. Durant A., Shepherd I. 'Culture' and 'Communication' in Intercultural Communication. *European Journal of English Studies*. 2009. Vol. 13. Issue 2. P. 152. URL: https://www.academia.edu/7946588/Culture_and_Communication_in_Intercultural_Communication (accessed: 23.08.2022).
9. Flanagin AJ, Metzger M J. Sayt xususiyatlari, foydalanuvchi atributlari va axborotni tekshirish xatti-harakatlarining veb-ga asoslangan ma'lumotlarning ishonchligidagi roli. *Yangi media va jamiyat* . 2007. No 9. P. 323. DOI: 10.1177/14614448070750155. UR: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1461444807075015#:~:text=https%3A//doi.org/10.1177/14614448070750155> (kirish: 22.0).
10. Flanagin A J, Metzger M J. The role of site features, user attributes, and information verification behaviors on the perceived credibility of web-based information. *New Media & Society*. 2007. № 9. P. 338. DOI: 10.1177/14614448070750155. UR: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1461444807075015#:~:text=https%3A//doi.org/10.1177/14614448070750155> (accessed: 25.09.2022).
11. Matusitz J. *Intercultural Perspectives on Cyberspace: An Updated Examination*. *Journal of Human Behavior in the Social Environment*, 2014. Vol. 24. Issue 7. P. 722
12. Matusitz J. *Intercultural Perspectives on Cyberspace: An Updated Examination*. *Journal of Human Behavior in the Social Environment*. 2014. Vol. 24. Issue 7. P. 720.
13. Matusitz J. *Intercultural Perspectives on Cyberspace: An Updated Examination*. *Journal of Human Behavior in the Social Environment*. 2014. Vol. 24. Issue 7. P. 716.
14. McLuhan M., B.R. Powers *The Global Village: Transformations in World Life and Media in the 21st Century*. Oxford University Press, 1992. P. 58.
15. Thurlow C, Lengel L B, Tomic A *Computer-mediated communication: social interaction and the internet*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 2004. P. 137. 2
16. Turkle S. *The Second Self: Computers and the Human Spirit*. The MIT Press Cambridge, Massachusetts London, 2005. P. 118. URL: https://monoskop.org/images/5/55/Turkle_Sherry_The_Second_Self_Computers_and_the_Human_Spirit_20th_ed.pdf (accessed: 17.11.2022).
17. Thurlow C, Lengel L B, Tomic A *Computer-mediated communication: social interaction and the internet*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 2004. P. 195.
18. Thurlow C, Lengel L B, Tomic A *Computer-mediated communication: social interaction and the internet*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 2004. P. 79.